

گزارش راهبردی وضعیت دوپینگ در ورزش ایران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۱/۱۹

شماره مسلسل: ۲۰۵۷۸

کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

گزارش راهبردی وضعیت دوپینگ در ورزش ایران

نوع گزارش: طرح/ لایحه راهبردی نظارتی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

تهیه و تدوین:

صادق رنجبر (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

مدیر مطالعه:

سعید شفیعا

اظهار نظر کنندگان داخل مرکز:

محمد حسین قربانی (عضو هیئت علمی پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی)،
مبین حاجی حسنی (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

رضا سعیدی نیشابوری (مشاور رئیس فدراسیون پزشکی ورزشی)، ستاره اسکندری (دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه تهران)، مرتضی زنگنه (قاضی دادگستری استان همدان)، صابر مهری (استادیار پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی)، احسان محمدی ترکمانی (استادیار دانشگاه تهران)، مهدی شریعتی فیض آبادی (استادیار دانشگاه فنی و حرفه‌ای)، فرشید نزاکتی (کارشناس علوم ورزشی و مربی درجه یک بدن سازی)

ناظران علمی:

موسی بیات، حبیب هنری (استاد دانشگاه علامه طباطبائی)

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. اخلاق در ورزش
۲. دوپینگ
۳. دوپینگ تناسب اندام
۴. فساد رقابتی
۵. ورزش پاک

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۶/۱

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه (بیان مسئله).....	۸
۲. دوپینگ رقابتی و دوپینگ تناسب اندام.....	۹
۳. دوپینگ و سلامت جسمانی.....	۱۰
۳-۱. مرگ‌ومیرهای ناشی از دوپینگ در ایران.....	۱۰
۳-۲. مرگ‌ومیرهای ناشی از دوپینگ در جهان.....	۱۱
۴. دوپینگ و تضعیف ارزش‌های ورزش.....	۱۲
۵. وضعیت دوپینگ در ایران.....	۱۳
۵-۱. وضعیت دوپینگ رقابتی.....	۱۳
۵-۲. وضعیت دوپینگ تناسب اندام.....	۱۶
۵-۳. ساختار، اقدامات و منابع ایران نادو.....	۱۷
۵-۴. منابع مالی ستاد ایران نادو.....	۱۸
۶. جمع‌بندی و پیشنهادات.....	۲۰
منابع و مآخذ.....	۲۱

فهرست جداول

جدول ۱. عملکرد نمونه‌گیری ستاد ملی مبارزه با دوپینگ از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳.....	۱۳
جدول ۲. نمونه‌های مثبت شده به تفکیک رشته‌های ورزشی در ۱۰ سال اخیر.....	۱۴
جدول ۳. نرخ مثبت شدن دوپینگ در ۱۰ سال اخیر در رشته‌های ورزشی.....	۱۵
جدول ۴. عملکرد بیست‌ساله ستاد ملی مبارزه با دوپینگ در حوزه‌های مختلف.....	۱۸

گزارش راهبردی وضعیت دوپینگ در ورزش ایران

چکیده

تهدیدهای دوپینگ و سوء مصرف مواد ممنوعه به ویژه از جنبه سلامتی بسیار جدی است. شیوع دوپینگ در کشور بین ورزشکاران یک نگرانی جدی است و از آنجا که اطلاعات آماری و تحلیلی موثقی در مورد وضعیت دوپینگ ورزش ایران وجود ندارد این مطالعه با هدف بررسی چالش‌های دوپینگ و ارائه پیشنهادها راهبردی جهت ارتقای چارچوب مبارزه با دوپینگ در ورزش کشور انجام شده است. مطابق یافته‌ها در مورد دوپینگ تناسب اندام اطلاعات آماری موثقی وجود ندارد و وجود برخی از پرونده‌های منجر به فوت از فجایع جبران‌ناپذیر این حوزه است. نرخ مثبت شدن دوپینگ به ترتیب در رشته‌های بدن‌سازی و پرورش اندام، جودو/ کوراش، وزنه‌برداری، کشتی و دوومیدانی نسبت به سایر رشته‌های ورزشی بالاتر بوده و مواد استروئیدی بیشترین استفاده را در بین ورزشکاران دوپینگی داشته است. بیشترین عملکرد ستاد ملی مبارزه با دوپینگ مربوط به انجام آزمایش‌ها (تست‌های) دوپینگ بوده و در برخی از حوزه‌ها مانند حوزه مدیریت انطباق عملکرد با چالش جدی مواجه است. بودجه ستاد ملی مبارزه با دوپینگ وابسته به فدراسیون پزشکی ورزشی است؛ در حالی که طبق قانون ستاد باید مستقل از بدنه ورزش و دولت عمل کند. تخصیص ردیف بودجه مستقل توسط سازمان برنامه و بودجه به ستاد؛ تبدیل ستاد ملی مبارزه با دوپینگ به سازمان مبارزه با دوپینگ؛ تدوین سیاست‌ها و راهبردهای آموزشی پیشگیرانه با محوریت دوپینگ تناسب اندام و ورزش‌های با ریسک بالای ارتکاب به دوپینگ، نظارت شورای عالی مبارزه با دوپینگ بر همکاری ایران نادو، صدا و سیما و آموزش و پرورش در زمینه آگاهی‌بخشی به خطرات دوپینگ، تدوین و اجرای سازوکار ثبت مرگ ناشی از استفاده از مواد نیروزا توسط پزشکی قانونی، ثبت پرونده‌های کیفری مربوط به دوپینگ، تقویت اقدامات نظارتی و افزایش همکاری‌های بین‌بخشی جهت کنترل استروئیدهای آنابولیک شایع از جمله پیشنهادها لازم برای ارتقای چارچوب مبارزه با دوپینگ ایران است.

بیان / شرح مسئله

ورزش نه تنها از منظر ارتقای سلامتی جسمانی و روان شناختی مهم است، بلکه اهمیت فرهنگی قابل توجهی دارد. یکی از تهدیدهای جدی که سلامت و فرهنگ ورزشی را مورد هدف قرار داده، مسئله دوپینگ است. دوپینگ آثار زیان بار و صدمات جبران ناپذیری را از جنبه سلامتی دارد و سبب تضعیف ارزش های ورزشی و گسترش فرهنگ تقلب است. به طور کلی دو شکل از دوپینگ موسوم به دوپینگ رقابتی و دوپینگ تناسب اندام مورد توجه است. از آنجا که حفاظت از سلامت ورزشکاران یکی از وظایف اساسی نهادهای ورزشی و به ویژه سازمان های ملی مبارزه با دوپینگ است و با توجه به اینکه ورزشکاران غیر حرفه ای (غیر نخبه)، به ویژه ورزشکاران عادی باشگاه های عمومی و تناسب اندام نسبت به ورزشکاران حرفه ای (نخبه) جمعیت زیادتری هستند و این ورزشکاران نیز با توجه به تأکید رسانه ها و جامعه بر ظاهر زیبا در معرض خطر جدی ارتکاب به دوپینگ و استفاده از مواد نیروزای ممنوعه هستند. از این رو، بررسی وضعیت دوپینگ در ورزش ایران هم از منظر دوپینگ تناسب اندام و هم از منظر دوپینگ رقابتی حائز اهمیت است.

نقطه نظرات / یافته های کلیدی

- در مورد دوپینگ تناسب اندام اطلاعات آماری موثقی وجود ندارد و وجود برخی از پرونده های منجر به فوت از فجایع جبران ناپذیر این حوزه است.
- داده و اطلاعات آماری در مورد مرگ ورزشکاران در پزشکی قانونی ثبت نمی شود؛ در حالی که برخی از پرونده های کیفری در مورد مرگ ناشی از مصرف مواد نیروزای ممنوعه وجود دارد.
- نرخ مثبت شدن دوپینگ به ترتیب در رشته های بدن سازی و پرورش اندام، جودو/ کوراش، وزنه برداری، کشتی و دوومیدانی نسبت به سایر رشته های ورزشی بالاتر است.
- در نمونه های مثبت شده ۶۹/۷۶ درصد مواد شناسایی شده از نوع مواد غیر خاص (استروئیدی) بوده و ۳۰/۲۴ درصد مواد شناسایی شده از نوع مواد خاص (دارای کاربرد درمانی) بوده است. این در حالی است که مواد استروئیدی سنگین ترین مجازات ها را دارند.
- در نمونه های مثبت دوپینگ مصرف داروی استروئیدی استانوزولول با نام تجاری وینسترول که ترکیبی از مشتقات تستوسترون (هورمون رشد عضلات و ویژگی های مردانه) است در رشته های ورزشی رقابتی شیوع بیشتری دارد. وینسترول موجب رشد غیر طبیعی بدن می شود.
- بیشترین عملکرد ستاد ملی مبارزه با دوپینگ معطوف به انجام آزمایش ها (تست های) دوپینگ بوده و در برخی از حوزه ها مانند حوزه مدیریت انطباق با چالش جدی مواجه است.
- بودجه ستاد ملی مبارزه با دوپینگ وابسته به فدراسیون پزشکی ورزشی بوده و اصل استقلال این نهاد نقض شده است.
- بودجه ستاد ملی مبارزه با دوپینگ از محل دریافت حق عضویت فدراسیون پزشکی ورزشی تأمین می شود و در واقع بخشی از بودجه ای که باید صرف خدمات درمانی و پیشگیری از آسیب های ورزشی شود صرف شناسایی و آزمایش های دوپینگ می شود.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

- شناخته شدن ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران به عنوان یک نهاد فرهنگی در حوزه ورزش و تخصیص ردیف بودجه مستقل توسط سازمان برنامه و بودجه به ستاد،
- ارتقای سطح سازمانی ستاد و تبدیل ستاد ملی مبارزه با دوپینگ به سازمان مبارزه با دوپینگ،
- تدوین سیاست ها و راهبردهای آموزشی پیشگیرانه با محوریت دوپینگ تناسب اندام و ورزش های باریسک بالای ابتلا به دوپینگ مانند بدن سازی و پرورش اندام، جودو/ کوراش، وزنه برداری، کشتی و دوومیدانی،
- نظارت شورای عالی مبارزه با دوپینگ بر همکاری ایران نادر، صدا و سیما و آموزش و پرورش در زمینه آگاهی بخشی به خطرات دوپینگ،

- تدوین و اجرای سازوکار ثبت مرگ ناشی از استفاده از مواد نیروزا در ورزشکاران توسط پزشکی قانونی،
- ثبت پرونده‌های کیفری مربوط به دوپینگ با جزئیات سن، جنس، نوع ماده مصرفی و نوع مجازات و در دسترس قرار دادن آن برای پژوهشگران با رعایت اصول طبقه‌بندی محرمانه توسط قوه قضائیه،
- تقویت اقدامات نظارتی و افزایش همکاری‌های بین‌بخشی نهادهای ورزشی (مانند فدراسیون‌ها، کمیته ملی المپیک و کمیته ملی پارالمپیک) و نهادهای غیرورزشی (مانند صدا و سیما و آموزش و پرورش) جهت کنترل استروئیدهای آنابولیک شایع (این مواد از مشتقات هورمون تستوسترون هستند و به‌طور غیرطبیعی باعث رشد عضلات و بروز ویژگی‌های مردانه می‌شوند).

۱. مقدمه (بیان مسئله)

ورزش ذاتاً یک پدیده مثبت است. ارزش ذاتی ورزش که به آن روح ورزش^۱ می‌گویند؛ دربردارنده توجه و ارزش نهادن به جنبه‌های بدنی، ذهنی و روحی افراد است و با ارزش‌هایی همچون صداقت، احترام به خود، احترام به دیگران، احترام به قوانین، بازی جوانمردانه، تلاش و رقابت سالم آمیخته است. جنبش المپیک نیز توسط سه ارزش بنیادی برتری،^۲ احترام^۳ و دوستی^۴ هدایت می‌شود. این اصول پایه و اساس ترویج ورزش، فرهنگ و آموزش در همه دنیا است [۱].

گفتنی است؛ این ارزش‌ها مطلق نبوده و در برخی موارد موجب سوءاستفاده و سیاسی‌کاری شده است. به‌طورمثال، در مراسم افتتاحیه المپیک پاریس ۲۰۲۴ ورزش به ضد اخلاق تبدیل شد و مراسم افتتاحیه المپیک بستری برای نمایش گروه‌های منحط اخلاقی شامل همجنس‌گرایی و توهین به مقدسات به‌ویژه پیروان دین مسیحیت را فراهم کرد. این رخدادها و سوءاستفاده‌ها نشان‌دهنده اهمیت توجه به ارزش‌های اخلاقی در ورزش است. در غیر این صورت ورزش به ضد خودش تبدیل می‌شود.

در تاریخ ورزش ایران نیز که پیشینه آن به هم‌اموردی و نبرد پهلوانان و مبارزان در ایران باستان برمی‌گردد؛ توجه به ارزش‌های معنوی و اخلاقی همواره مورد تأکید بوده است.^۵ بنابراین هر چیزی که در تضاد با این ارزش‌ها قرار گیرد به‌عنوان مانع جدی توسعه ورزش است. چنانچه ارزش‌های ورزش تضعیف شوند از قابلیت فرهنگی آن کاسته می‌شود و کارکردهای سلامتی و تعالی خود را از دست می‌دهد. از این رو، توجه به ارزش‌های ذاتی ورزش ضروری بوده و از طرفی مسئله دوپینگ نه تنها در تقابل با ارزش‌های ورزش است، بلکه کارکرد سلامتی ورزش را نیز مخدوش می‌کند. دوپینگ به‌ویژه سلامت نوجوانان و جوانان را به‌صورت جدی تهدید خواهد کرد و عواقب جبران‌ناپذیری را بر روی سیستم قلبی-عروقی، کبدی و هورمونی ایجاد می‌کند و در برخی موارد ممکن است منجر به مرگ افراد شود. بنابراین کشورها و جوامع باید نسبت به مقابله با پدیده دوپینگ که در تضاد با ارزش‌ها و کارکرد سلامتی ورزش است اقدامات همه‌جانبه و جدی را انجام دهند. از این رو مطالعه به بررسی وضعیت دوپینگ در ورزش ایران می‌پردازد.

- 1 . The Spirit of Sport
- 2 . Excellence
- 3 . Respect
- 4 . Friendship

۵. در متون ادبی و تاریخی ایران همچون شاهنامه و آثار مکتوب باستانی تاریخ ورزش به آیین‌ها و مناسکی همچون شکار، تیراندازی و سرگذشت پهلوانان و مبارزان برمی‌گردد. پهلوان در فرهنگ ایران نه تنها نیرومندی، دلیری و فرماندهی را تداعی می‌کند، بلکه پهلوان مزین به ویژگی‌های جوانمردی، دادخواهی، منش نیکو، آزادی و میهن‌پرستی است.

۲. دوپینگ رقابتی و دوپینگ تناسب اندام

پدیده دوپینگ در ورزش که از آن به عنوان یکی از مهم ترین اشکال فساد رقابتی^۱ یاد می شود شامل استفاده از هر گونه ماده ممنوعه یا روش ممنوعه است که تلاش می کند تا نتایج مسابقات را تحت تأثیر قرار دهد. مطابق قوانین آژانس جهانی مبارزه با دوپینگ (وادا) از جمله مصادیق دوپینگ عبارت است از «وجود یک ماده ممنوعه یا ترکیبات وابسته آن، یا نشانه های آن در نمونه آزمایش ورزشکار» و یا «استفاده یا تلاش برای استفاده یک ورزشکار از یک ماده ممنوعه، یا یک روش ممنوع» [۲]. مواد و روش های ممنوعه شامل طیف وسیعی از هورمون ها، عوامل آنابولیک، محرک ها، مخدرها و سایر مواد و روش های ممنوعه هستند که هر ساله فهرست آنها توسط وادا منتشر می شود. به طور کلی، مواد ممنوعه به دو دسته مواد خاص^۲ و مواد غیر خاص^۳ تقسیم می شوند. مواد غیر خاص آن دسته از موادی هستند که استفاده از آنها تأثیر مستقیمی بر ارتقای عملکرد دارد (مانند هورمون های رشدی و استروئیدهای آنابولیک- آندروژنیک)^۴ و مصرف آنها در همه زمان ها ممنوع است. استفاده از این مواد سنگین ترین مجازات ها را در پی دارد. مواد خاص نیز در واقع موادی هستند که احتمالاً ورزشکاران به دلیل اهداف دیگری غیر از ارتقای عملکرد ورزشی آنها را مصرف می کنند (مانند محرک ها)، اما بر ارتقای عملکرد آنها اثر گذار است؛ استفاده از این مواد نسبت به مواد غیر خاص مجازات سبک تری دارد. به طور کلی، مصرف برخی از مواد فهرست ممنوعه در همه زمان ها ممنوع است و مصرف برخی دیگر از این مواد صرفاً در زمان مسابقه ممنوعیت دارند.^۵ همچنین برخی دیگر از مواد ممنوعه در رشته های ورزشی مشخص ممنوع بوده و در سایر ورزش ها ممنوع نیست.^۶

از آنجا که در اقدامات ضد دوپینگ بیشترین تمرکز سازمان های مبارزه با دوپینگ بر ورزش رقابتی و ورزشکاران حرفه ای (نخبه) است؛ بنابراین این امر سبب غافل شدن از ورزشکاران غیر حرفه ای- به ویژه ورزشکاران تناسب اندام باشگاه های عمومی و تناسب اندام می شود. این نوع دوپینگ در ادبیات پژوهشی موسوم به «دوپینگ تناسب اندام» است. در دوپینگ تناسب اندام تهدیدهای جدی برای ورزشکاران عادی وجود دارد که در برخی موارد منجر به مرگ و مشکلات جدی مربوط به سلامتی افراد می شود. «دوپینگ تناسب اندام» یکی از دغدغه های جدی پژوهشگران و سیاستگذاران در کل جهان است؛ چرا که بر اساس مطالعات، با اقبال هر چه بیشتر مردم به سمت باشگاه های تناسب اندام و هم زمان تأکید رسانه ها و فرهنگ ها بر ظاهر زیبا همواره این خطر برای ورزشکاران- به ویژه ورزشکاران جوان وجود دارد تا از طریق مصرف مواد نیروزای ممنوعه به جای اهداف سلامتی به دنبال اهداف پرخطر زیبایی باشند [۳]. بنابراین می توان گفت؛ در مهم ترین و قابل مشاهده ترین سطح دوپینگ به سلامت ورزشکاران آسیب می زند و در برخی مواقع ممکن است صدمات و خسارات جبران ناپذیری را ایجاد کند. در سطح بعدی، دوپینگ موجب تضعیف ارزش های ورزش و ایجاد فرهنگ تقلب می شود. بنابراین پرداختن به مسئله دوپینگ که یک مانع جدی در برابر شأن و جایگاه ورزش است از ضروریات می باشد.

- 1 . Competition Manipulation
- 2 . Specified Substances
- 3 . Non-Specified Substances

۴. این مواد دسته ای از ترکیبات مشتق شده از تستوسترون هستند که ساختار و عملکرد آنها به گونه ای تغییر یافته است که موجب بروز و افزایش ویژگی های مردانه و رشد عضلانی می شوند.

۵. این دوره از نیمه شب روز قبل از مسابقه آغاز شده و تا پایان مسابقه و اتمام فرایند جمع آوری نمونه های پس از آن مسابقه، ادامه خواهد داشت.

۶. مثلاً استفاده از بتا بلوکرها (مهار کننده های گیرنده بتا) در تیراندازی با کمان ممنوع است، اما اگر در نمونه آزمایش یک کشتی گیر مهار کننده های گیرنده بتا یافت شود، دوپینگ محسوب نمی شود.

۳. دوپینگ و سلامت جسمانی

مصرف مواد نیروزا مانند استروئیدهای آنابولیک^۱ همواره خطر آفرین است و عوارض و مشکلات زیادی را به‌ویژه در بلندمدت ایجاد می‌کند. مطالعات زیادی از جنبه‌های مختلف این خطرات را بررسی کرده‌اند که مهم‌ترین خطرات مرتبط با دوپینگ بر سلامت ورزشکاران شامل ۱. مشکلات قلبی عروقی^۲ (شامل افزایش فشار خون، بیماری قلبی،^۳ کار دیومیوپاتی)؛^۴ ۲. آسیب‌های کبدی؛^۳ ۳. عدم تعادل هورمونی؛^۴ ۴. آثار روانی؛^۵ ۵. مشکلات اسکلتی عضلانی؛^۶ و ۶. سرکوب سیستم ایمنی است [۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹]. حتی در برخی موارد دوپینگ ممکن است سبب مرگ ورزشکاران شود. در ادامه نمونه‌های مطرح داخلی و خارجی آورده شده است.

۳-۱. مرگ‌ومیرهای ناشی از دوپینگ در ایران

جان یک انسان ارزشمندترین موهبتی است که خداوند به یک فرد ارزانی داشته و از این رو قرآن کریم نجات جان یک فرد را معادل نجات جان همه مردم دانسته است (۳۲ مائده). بنابراین مرگ حتی یک ورزشکار آن هم در محیط ورزش که دایعه‌دار سلامتی بوده خسارت بسیار بزرگی است. بررسی پرونده‌های مرگ‌ومیر ناشی از دوپینگ در ایران از دو جنبه قابل بررسی است. یکی در ورزش رقابتی (ورزش حرفه‌ای و قهرمانی) و دیگری در ورزش غیررقابتی (مانند ورزش تناسب اندام). در مورد ورزش رقابتی یا ورزش حرفه‌ای و قهرمانی متأسفانه در سال‌های اخیر شاهد مرگ زودهنگام برخی از ورزشکاران و قهرمانان معروف به‌ویژه در رشته‌هایی همچون بدن‌سازی و پرورش اندام در ایران بوده‌ایم که برخی از آنان در سال‌های پایانی عمرشان با راه‌اندازی کمپین‌هایی در تلاش بودند تا ورزشکاران جوان را نسبت به خطر جانی استفاده از مواد نیروزا آگاه کنند.^۸ همچنین متأسفانه در سطح ورزشکاران غیرنخبه (به‌ویژه ورزشکاران تناسب اندام) نیز استفاده از مواد نیروزای ممنوعه در برخی موارد خسارات جبران‌ناپذیری را ایجاد کرده و منجر به فوت برخی از ورزشکاران شده است. در مورد آمارهای مرگ ناشی از مواد نیروزا مطابق استعلام به عمل آمده از سازمان پزشکی قانونی کشور و پاسخ استعلام مربوط به شماره ۹۴۴۶۸ / پ مورخ ۲۱ اسفندماه ۱۴۰۲ آمده است: «با توجه به تأثیرات سوء این داروها در مصارف طولانی‌مدت، شناسایی و انتساب علت فوت به مصرف آنها تنها با انجام آزمایش‌های سم‌شناسی در موارد پس از مرگ و اعلام آمار موارد فوتی مقدور نیست. چراکه در بسیاری از موارد عوارض دارو و حدوث مرگ در فاصله زمانی طولانی پس از مصرف ترکیب دارویی اتفاق افتاده و نتایج آنالیز آزمایشگاهی در مورد دارو منفی اعلام می‌شود. در واقع این داروها عوارض مزمن ایجاد می‌کنند و اوردوز باعث مرگ نمی‌شود». اگرچه رصدپذیری مرگ ناشی از مصرف مواد نیروزای ممنوعه بسیار دشوار است و غالباً این داروها عوارض مزمن ایجاد می‌کنند، اما نکته قابل توجه این است که در برخی موارد اثر حاد ناشی از این داروها ممکن است سبب مرگ ورزشکار مصرف‌کننده این مواد شود. پاسخ استعلام مورد اشاره در حالی است که سالیانه تعدادی از جوانان و ورزشکاران کشور به‌دلیل استفاده از این نوع

۱. این مواد که در زمره پر مصرف‌ترین مواد نیروزا قرار دارند، مرتبط با هورمون تستوسترون هستند و سبب ایجاد ویژگی‌های مردانه و افزایش قابلیت‌های رشدی خارج از چرخه طبیعی بدن می‌شوند.

۲. مصرف مواد نیروزا به‌ویژه استروئیدهای آنابولیک.

3. Heart Disease

۴. بیماری ماهیچه قلب که در نهایت سبب کاهش توانایی قلب به پمپاژ خون به‌طور مؤثر می‌شود.

۵. مصرف تستوسترون در آقایان ممکن است به‌دلیل سرکوب هورمون سبب عقیم شدن و مصرف استروئیدها در خانم‌ها نیز ممکن است به‌دلیل بی‌نظمی‌های هورمونی سبب ناباروری و بروز ویژگی‌های مردانه شود.

۶. مصرف بسیاری از استروئیدهای آنابولیک با افزایش پرخاشگری، اضطراب و نوسانات خلقی همراه است. حتی مصرف طولانی‌مدت و قطع آن سبب بروز علائم افسردگی شدید و افکار خودکشی می‌شود. همچنین دوپینگ ممکن است حیثیت ورزشکار را لکه‌دار کند و منجر به سرخوردگی او شود.

۷. مصرف مواد نیروزا می‌تواند سبب افزایش سریع توده عضلانی بدون افزایش قدرت تاندون شود و خطر آسیب یا ایجاد مشکلات مفصلی را افزایش دهد.

۸. به‌طور مثال، مرحوم اسحاق قویدل قهرمان پرورش اندام ایران و جهان پس از ابتلا به بیماری سرطان در مصاحبه‌ها دلیل اصلی بیماری خود را استفاده از داروهای بدن‌سازی می‌دانست. او در مصاحبه‌های خود صراحتاً مصرف داروها و مواد نیروزا را به‌عنوان یک عامل اصلی در تشدید بیماری خود می‌دانست. به‌عنوان نمونه او اظهار کرده بود: «من هرگز این ورزش را انتخاب نمی‌کردم. ورزشی که برای آنکه بتوانم در آن مسابقه بدهم، باید از دارو استفاده می‌کردم. قطعاً اگر به عقب برگردم، من ورزشی را انتخاب می‌کنم که ماحصل آن برای من سلامتی باشد. اصلاً کاش هیچ‌وقت از کشتی بیرون نمی‌آمدم!» «علت اصلی بیماری من هنوز از سوی پزشکان اعلام نشده است. اما من یقین دارم داروها و مکمل‌های فیکه که در بازار وجود دارد و به دست ما می‌رسید، در بیماری من تأثیر داشته است» خبر ورزشی (خبر شماره؛ ۳۵۱۶۲۳ / ۱۴۰۰/۱۲/۴).

داروها و مواد نیروزا جان خود را از دست می‌دهند و چنین مواردی در پزشکی قانونی ثبت نمی‌شود و به همین علت امکان بررسی دقیق آمارهای فوت ناشی از استفاده مواد نیروزا وجود ندارد. در ادامه به یکی از پرونده‌های کیفری ثبت شده که نشان‌دهنده مرگ ناشی از مصرف مواد نیروزا است اشاره می‌شود. به‌عنوان نمونه مطابق قرار نهایی شعبه دوم بازپرسی دادسرای عمومی و انقلاب یکی از شهرها مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۲۹ به شماره قرار ۹۹۰۹۹۷۲۴۲۴۹۰۰۸۴۶ اتهام عنوان شده: تزریق داروی غیرمجاز منجر به قتل عمدی عنوان شده است و مطابق دادنامه شعبه ۱۰۳ دادگاه کیفری دو شهرستان به شماره ۱۴۰۰۷۸۵۰۴۷۰۷۸۵۰ مورخ ۱۴۰۰/۰۳/۱۲ دادگاه با توجه به محتویات پرونده از جمله؛ گزارش مرجع انتظامی در مورد کشف مواد نیروزا در باشگاه، متن‌ها و پرینت گوشی متوفی، اظهارات متناقض متهم، شهود محلی، بازبینی دوربین مدار بسته مغازه مجاور (مبنی بر مراجعه متوفی به باشگاه و حضور مربی در باشگاه)، در مورد مرگ یکی از ورزشکاران باشگاه پرورش اندام و بدن‌سازی واقع در شهر مذکور در دادنامه اعلام کرده است: «دادگاه (... در بازبینی لام‌های قلب و ریه شواهد به نفع وقوع حساسیت دارویی است. چنانچه در تحقیقات قضایی مصرف خوراکی یا تزریق دارو چند ساعت قبل از مرگ به اثبات برسد؛ مرگ نام‌برده به‌رغم منفی شدن بررسی سم‌شناسی می‌تواند ناشی از عوارض مصرف دارو باشد. لازم به ذکر است؛ تشخیص مصرف داروی بدن‌سازی در خون و احشای متوفی با توجه به امکانات موجود در آزمایشگاه امکان‌پذیر نیست)... این دادگاه با توجه به محتویات پرونده، قتل را غیرعمدی دانسته... موضوع را تسبیب در قتل غیرعمدی... از روش‌های ارائه برنامه و ارشاد در خرید و تزریق آمپول در حد لوث دانسته...». بنابراین وجود چنین پرونده‌هایی نشان از جدی بودن این مسئله دارد.

سازمان پزشکی قانونی سالیانه مجموعه‌ای از گزارش‌ها، آمارها و دستاوردهای این سازمان را به‌منظور آگاهی نهادهای مرتبط و مردم به‌صورت منظم ارائه می‌کند. این داده‌ها در هفت بخش تصادفات، تصادفات نوروزی، سوختگی، نزاع، غرق‌شدگی، برق‌گرفتگی و مسمومیت است. با توجه به موارد اشاره شده و از آنجاکه مرگ‌ومیر ناشی از دوپینگ یک مسئله جدی و بسیار مهم است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود، جهت بررسی دقیق آمارهای فوت ناشی از استفاده مواد نیروزا و بررسی ابعاد آن در سطح کشور سازمان پزشکی قانونی فرایندی را تدوین کند تا دست کم بتواند داده‌های مربوط به مرگ ورزشکاران جوان را به‌طور مشخص ثبت کند. ثبت دقیق این اطلاعات می‌تواند در جهت کاهش مرگ‌ومیر ناشی از دوپینگ، افزایش آگاهی عمومی و حفاظت از سلامت ورزشکاران مؤثر باشد.

۲-۳. مرگ‌ومیرهای ناشی از دوپینگ در جهان

یک باور عمومی پیرامون مرگ‌ومیرهای ورزشکاران جوان به‌ویژه ورزشکاران بدن‌ساز این است که افراد تازه‌کار به‌دلیل استفاده غلط از داروها جان خود را از دست می‌دهند.^۱ این باور به‌ویژه از سال ۲۰۱۹ که آمار مرگ‌ومیر بدن‌سازان حرفه‌ای به‌دلیل ایست قلبی به‌طور مکرر ثبت شده، منسوخ شده است؛ چراکه ورزشکاران حرفه‌ای در بالاترین سطح هرم غذایی هستند و سرپوش «استفاده غلط از داروها» نمی‌تواند خطر جدی استفاده از داروهای نیروزا به‌ویژه مواد غیرخاص مانند استروئیدهای آنابولیک را برای همه ورزشکاران پنهان کند. به‌طور کلی خطر استفاده از داروهای نیروزا به‌دلیل ماهیت آسیب‌زای آنها برای ورزشکاران تازه‌کار و حرفه‌ای یکسان است. در یک گزارش که در سال ۲۰۲۲ به بررسی تعداد مرگ‌ومیرهای ناشی از ایست قلبی از سال ۲۰۰۰ به بعد در بدن‌سازان حرفه‌ای پرداخته است نشان داده شده تعداد ۱۹ ورزشکار حرفه‌ای با میانگین سنی ۴۵ سال به‌دلیل ایست قلبی جان خود را از دست داده‌اند که برخی از آنان دارای مقام‌های قهرمانی در مسابقات مستر المپیا^۲ بوده‌اند. همچنین در گزارش دیگر که تعداد بدن‌سازان حرفه‌ای شرکت‌کننده در بازه زمانی (۲۰۲۲-۱۹۶۵) برای مسابقات مستر المپیا و در بازه زمانی (۲۰۲۲-۱۹۸۹) برای مسابقات آرنولد کلاسیک و در بازه زمانی (۲۰۲۲-۲۰۰۵) برای مسابقات نیویورک پرو را رصد کرده بود، گزارش شده است که تعداد ۶۶ بدن‌ساز حرفه‌ای دچار مرگ شده‌اند که نتیجه بررسی علت مرگ آنها ۴۰/۹ درصد به‌دلیل مشکلات

۱. از آنجاکه در رشته ورزشی پرورش اندام مصرف مواد نیروزا به‌ویژه از نوع غیرخاص شایع‌تر است و از آنجاکه به‌دلیل توجه پژوهشی، دسترسی آسان‌تری به اطلاعات ورزشکاران این رشته وجود دارد؛ بنابراین در این گزارش بیشتر مصادیق این رشته ورزشی آورده شده است. اگرچه که در برخی رشته‌های دیگر مانند وزنه‌برداری نیز مصادیق قابل توجهی وجود دارد. به‌طور مثال، مرگ نعیم سلیمان اغلو قهرمان پرآوازه وزنه‌برداری جهان و المپیک در سن ۵۰ سالگی به‌دلیل مشکلات کبدی و همچنین مرگ زودهنگام برخی دیگر از قهرمانان سایر رشته‌ها به‌دلیل مشکلات کبدی و قلبی تأکیدی بر عوارض وخیم استفاده از مواد نیروزا ممنوعه در همه ورزش‌هاست.

قلبی-عروقی، ۱۵/۲ درصد به دلیل سرطان، ۹/۱ درصد به دلیل مشکلات کلیوی اعلام شده است. بنابراین مسئله مرگ ناشی از استفاده از مواد نیروزا ممنوعه در جهان یک پدیده کاملاً جدی بوده و در جهت کاهش آن اقدامات فوری نیاز است [۱۰ و ۱۱].

۴. دوپینگ و تضعیف ارزش‌های ورزش

رقابت ورزشی در بالاترین سطح جهان که در قالب بازی‌های المپیک بین کشورهای شکل می‌گیرد؛ توسط سه ارزش بنیادی برتری،^۱ احترام^۲ و دوستی^۳ توسط جنبش المپیک هدایت می‌شود. این ارزش‌های ذاتی اغلب «روح ورزش»^۴ نامیده می‌شود. گاهی این ارزش‌ها مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند؛ به‌طور مثال، در المپیک پاریس ۲۰۲۴ با سوءاستفاده از ارزش‌های احترام و دوستی به گروه‌های منحط اخلاقی فرصت نمایش و عرضه در بستر ورزش داده شد و به مقدسات جمعیت کثیری از جمله مسیحیان توهین گردید و این امر سبب انتقادهای گسترده در سطح جهان شد.

توجه به ارزش‌های ذاتی ورزش، پایه و اساس ترویج ورزش بوده و از طریق آن آموزه‌های فرهنگی و آموزشی نهادینه می‌شود. دوپینگ اساساً مغایر با این ارزش‌ها و روح ورزش است. وقتی ورزشکاران از مواد یا روش‌های ممنوعه برای به دست آوردن مزیت ناعادلانه استفاده می‌کنند، در واقع ارزش‌های ورزش را تضعیف می‌کنند. این اقدام سبب ضایع شدن حقوق سایر ورزشکاران، نقض قوانین و مقررات و خدشه‌دار شدن اخلاق، بازی جوانمردانه و صداقت است. معروف‌ترین نمونه دوپینگ که سبب تضعیف ارزش‌های ورزشی و بهت جهان ورزش شد با عنوان «مورد دوپینگ لانس آرمسترانگ»^۵ شناخته شده است. آرمسترانگ که پس از رهایی از سرطان به ورزش حرفه‌ای دوچرخه‌سواری بازگشته بود به هفت عنوان خیره‌کننده قهرمانی تور دفرانس طی سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۵ رسید. او به واسطه شهرت خود در امور خیریه و در امور سیاسی فعالیت داشت. تا سال ۲۰۱۲ از او به‌عنوان یک اسطوره ورزشی یاد می‌شد. در سال ۲۰۱۲ با محکوم شدن آرمسترانگ به دوپینگ یکی از بزرگ‌ترین رسوایی‌های جهان ورزش رقم خورد. این قبیل رسوایی‌های دوپینگ موجب می‌شود اعتبار و اعتماد هم در سطح سازمان‌های ورزشی و هم در بین ورزشکاران از بین برود. بنابراین، دوپینگ با ترویج تقلب، عدم صداقت و رفتار غیراخلاقی برخلاف روح ورزش است [۲]. همچنین در ورزش طیف گسترده‌ای از افراد شامل: ورزشکاران، مربیان، داوران، مدیران باشگاه‌ها، مدیران فدراسیون‌ها و انجمن‌ها، افراد دولتی درگیر در ورزش، حامیان مالی، حقوق‌دان‌های ورزشی، برگزارکنندگان مسابقات ورزشی، مأمورین مالیاتی، مقامات اداری مسئول، ناظران، تماشاگران و حتی برخی از داوطلبان مشارکت دارند. مهم‌ترین مسئله در دوپینگ توجه به جنبه فرهنگی آن و گسترش فرهنگ تقلب است. از آنجاکه پایه و اساس دوپینگ تقلب است از این رو در مطالعات، دوپینگ را از جمله مصادیق فساد رقابتی دسته‌بندی کرده‌اند. مطابق تئوری کنش جمعی^۶ در زمینه ظهور و بروز فساد، افراد رفتارهای خود را براساس رفتار دیگران در موقعیت مشابه توجیه می‌کنند. بنابراین زمانی که فساد به هنجار اجتماعی تبدیل می‌شود همه آن را به‌عنوان راهی برای انجام کارها در نظر می‌گیرند [۱۲]. در مورد دوپینگ نیز که یکی از پر تکرارترین نوع از فسادهای ورزشی است، این خطر وجود دارد که این مسئله به هنجار تبدیل شود و نه تنها کارکرد تربیتی ورزش را از بین ببرد، بلکه ورزشکاران را با فرهنگ تقلب پرورش دهد. به‌طور مثال، در دوپینگ‌های سازمان‌یافته دوپینگ به یک فرهنگ تبدیل می‌شود و همه عوامل ورزشی آگاهانه به آن تن می‌نهند. یکی از معروف‌ترین مصادیق آن می‌توان دوپینگ سازمان‌یافته روسیه در المپیک زمستانی ۲۰۱۴ سوچی نام برد.

1. Excellence
2. Respect
3. Friendship
4. The Spirit of Sport
5. Lance Armstrong Doping Case

۶. نظریه کنش جمعی یکی از نظریه‌های مطرح در زمینه فساد است. طبق این نظریه در بروز فساد عواملی مانند اعتماد و نحوه درک افراد از رفتار دیگران حائز اهمیت است. طبق این نظریه اگر جلوی فساد گرفته نشود، دامنه گستردگی آن بیشتر می‌شود و فساد تبدیل به یک هنجار خواهد شد.

۵. وضعیت دوپینگ در ایران

۵-۱. وضعیت دوپینگ رقابتی

در جدول ۱ عملکرد نمونه‌گیری ۱۰ سال اخیر ستاد ملی مبارزه با دوپینگ به انضمام بیشترین نوع مواد نیروزای مصرفی آورده شده است.

جدول ۱. عملکرد نمونه‌گیری ستاد ملی مبارزه با دوپینگ از سال ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳ [۱۴]

سال	تعداد کل نمونه‌گیری	آقا	خانم	داخل مسابقه	خارج از مسابقه	تعداد نمونه مثبت آقایان	تعداد نمونه مثبت خانم‌ها	تعداد مواد استروئیدی	تعداد مواد خاص	بیشترین ماده	تعداد بیشترین ماده
۲۰۱۳	۷۶۰	۶۵۸	۱۰۲	۵۱۸	۲۴۲	۵	۱	۵	۳	متیل هگزان آمین	۲
۲۰۱۴	۷۹۴	۶۸۲	۱۱۲	۴۳۰	۳۶۴	۱۷	۱	۱۴	۷	استانوزولول	۷
۲۰۱۵	۱۱۲۷	۹۹۱	۱۳۶	۹۲۲	۲۰۵	۳۴	۲	۳۰	۱۰	استانوزولول	۱۵
۲۰۱۶	۱۲۵۲	۱۱۰۱	۱۵۱	۱۰۰۶	۲۴۶	۴۲	۳	۳۷	۱۶	استانوزولول	۱۷
۲۰۱۷	۱۳۵۰	۱۲۰۸	۱۴۲	۱۰۳۰	۳۲۰	۴۵	۸	۴۵	۱۹	استانوزولول	۱۹
۲۰۱۸	۹۳۶	۷۷۶	۱۶۰	۵۵۳	۳۸۳	۳۰	۵	۳۶	۹	استانوزولول	۱۱
۲۰۱۹	۱۲۳۰	۱۰۵۶	۱۷۴	۸۲۱	۴۰۹	۵۰	۷	۴۵	۲۰	استانوزولول	۱۳
۲۰۲۰	۴۱۶	۳۴۳	۷۳	۲۹۹	۱۱۷	۱۳	۱	۱۴	۴	متاندینون نورآندروسترون	۳ ۳
۲۰۲۱	۹۶۸	۷۷۴	۱۹۴	۶۰۷	۳۶۱	۱۳	۷	۱۶	۱۳	استانوزولول اریتروپوئتین	۳ ۳
۲۰۲۲	۱۰۱۰	۷۵۶	۲۵۴	۵۶۷	۴۴۳	۳۲	۲	۲۴	۱۳	استانوزولول	۸
۲۰۲۳	۱۰۱۸	۷۴۰	۲۷۸	۳۹۴	۶۲۴	۱۷	۶	۲۰	۱۰	نورآندروسترون	۶

اطلاعات این جدول نشان می‌دهد؛ طی ۱۰ سال اخیر ۱۰۸۶۱ نمونه آزمایش (تست) دوپینگ در رشته‌های ورزشی مختلف توسط ایران نادو گرفته شده که از این تعداد، ۳۴۱ نمونه مثبت اعلام شده است. بر این اساس، نرخ مثبت شدن دوپینگ^۱ در طی ۱۰ سال در ورزش ایران ۳/۱۴ درصد بوده که این نرخ برای آقایان ۳/۲۸ درصد و برای بانوان ۲/۴۲ درصد است.

همچنین نسبت نمونه‌گیری انجام شده طی یک بازه زمانی ۱۰ ساله ۶۵/۸۰ درصد در مسابقات و ۳۴/۲۰ درصد خارج از مسابقات بوده است. نتیجه بررسی ۳۴۱ نمونه مثبت در طول این ۱۰ سال نشان می‌دهد که از ۴۱۰ نوع ماده شناسایی شده ۶۹/۷۶ درصد این مواد از نوع مواد غیر خاص (استروئیدی) بوده و ۳۰/۲۴ درصد مواد شناسایی شده از نوع مواد خاص بوده است. این در حالی است که مواد غیر خاص یا استروئیدی بیشترین تهدید را بر سلامت ورزشکاران دارد و همچنین استفاده از آنها سنگین‌ترین مجازات‌ها را به همراه می‌آورد. در واقع استفاده از مواد استروئیدی نشان‌دهنده این است که ورزشکاران با احتمال بسیار زیادی از روی عمد و آگاهانه مرتکب دوپینگ می‌شوند.

۱. شاخص نرخ مثبت شدن دوپینگ بیانگر نسبت بین تعداد نمونه‌های مثبت و تعداد کل نمونه‌ها در هر رشته ورزشی است.

به‌طور دقیق‌تر نتایج نشان می‌دهد؛ استانوزولول^۱ بیشترین فراوانی مصرف را در طی ۱۰ سال اخیر در بین ورزشکاران ایرانی داشته است. استانوزولول یکی از مهم‌ترین اشکال استروئیدهای آنابولیک- آندروژنیک^۲ موسوم به استروئیدهای آنابولیک ۱۷ آلفایی هستند که در رشد عضلات، افزایش سنتز پروتئین، افزایش کارایی عضله و در نتیجه بهبود عملکرد ورزشکاران مؤثر بوده [۱۳] که نام تجاری این دارو وینسترول است. این یافته که استانوزولول دارای بیشترین فراوانی مصرف در بین ورزشکاران ایرانی بوده از چند جنبه قابل تحلیل است. نخست آنکه مصرف استروئید آنابولیک‌ها که از جمله مهم‌ترین داروهای ممنوعه هستند و تحت طبقه‌بندی داروهای غیر خاص قرار دارند در بین ورزشکاران ایرانی شایع است. مصرف این مواد سنگین‌ترین مجازات‌ها را در پی دارد، بنابراین این نوع دوپینگ (دوپینگ با مواد غیر خاص) خطری جدی برای جایگاه و اعتبار ورزش ایران ایجاد می‌کند. همچنین شیوع مصرف استانوزولول در ورزشکاران ایرانی نشان از قابلیت دسترسی به این دارو و سطح نظارت ضعیف نهادهای بهداشتی و ورزشی مرتبط را دارد. بنابراین با توجه به شیوع این ماده چنانچه آموزش ناکافی باشد و انجام آزمایش‌های ضد دوپینگ محدود شود، ورزشکاران خطرات و پیامدهای استفاده از این نوع داروها را درک نخواهند کرد. در جدول ۲ نمونه‌های مثبت شده به تفکیک رشته‌های ورزشی در ۱۰ سال اخیر آورده شده است.

جدول ۲. نمونه‌های مثبت شده به تفکیک رشته‌های ورزشی در ۱۰ سال اخیر [۱۴]

سال	تعداد کل نمونه‌ها	تعداد نمونه‌های مثبت	نرخ مثبت شدن دوپینگ (برحسب درصد)	رشته‌های ورزشی (تعداد نمونه مثبت)
۲۰۱۳	۷۶۰	۶	۰/۷۹	کشتی (۳)، دوومیدانی (۲)، دوچرخه‌سواری (۱)
۲۰۱۴	۷۹۴	۱۸	۲/۲۷	بدن‌سازی و پرورش اندام (۴)، جانبازان و معلولین (۴)، جودو (۴)، کشتی (۳)، دوومیدانی (۱)، وزنه‌برداری (۱)، شمشیربازی (۱)
۲۰۱۵	۱۱۲۷	۳۶	۳/۱۹	بسکتبال (۷)، فوتبال و فوتسال (۴)، دوومیدانی (۴)، قایقرانی (۴)، هندبال (۴)، والیبال (۲)، جانبازان (۲)، وزنه‌برداری (۲)، تیراندازی (۱)، شنا (۱)، جودو (۱)، کاراته (۱)، دوچرخه‌سواری (۱)، ووشو (۱)، بوکس (۱)
۲۰۱۶	۱۲۵۲	۴۵	۳/۵۹	دوچرخه‌سواری (۶)، وزنه‌برداری (۶)، والیبال (۵)، بسکتبال (۴)، دوومیدانی (۳)، فوتبال (۳)، جودو (۳)، فوتسال (۳)، پرورش اندام (۲)، ووشو (۲)، واترپلو (۲)، هندبال (۲)، تیراندازی (۱)، شنا (۱)، تکواندو (۱)، جانبازان (۱)، کبده (۱)
۲۰۱۷	۱۳۵۰	۵۳	۳/۹۳	فوتبال (۸)، جودو/ کوراش (۸)، وزنه‌برداری (۸)، پرورش اندام (۷)، دوچرخه‌سواری (۵)، هندبال (۴)، والیبال (۲)، کشتی (۲)، دوومیدانی (۲)، جانبازان و معلولین (۲)، تیراندازی (۱)، تکواندو (۱)، کاراته (۱)، ووشو (۱)، قایقرانی (۱)
۲۰۱۸	۹۳۶	۳۵	۳/۷۴	کشتی (۷)، وزنه‌برداری (۶)، قایقرانی (۵)، دوومیدانی (۴)، فوتبال (۳)، والیبال (۳)، دوچرخه‌سواری (۲)، بسکتبال (۱)، جودو/ کوراش (۱)، تکواندو (۱)، جانبازان و معلولین (۱)، اسکیت (۱)
۲۰۱۹	۱۲۳۰	۵۷	۴/۶۳	وزنه‌برداری (۱۲)، فوتبال (۸)، کشتی (۷)، دوچرخه‌سواری (۶)، دوومیدانی (۴)، والیبال (۳)، تیراندازی (۳)، هندبال (۳)، شنا (۲)، ووشو (۲)، قایقرانی (۲)، ورزش دانشگاهی (۲)، ورزش نابینایان (۲)، بیلیارد (۱)
۲۰۲۰	۴۱۶	۱۴	۳/۳۶	وزنه‌برداری (۵)، کشتی (۴)، والیبال (۲)، هندبال (۱)، قایقرانی (۱)، فوتبال (۱)

1. Stanozolol
2. Anabolic-Androgenic Steroids

سال	تعداد کل نمونه‌ها	تعداد نمونه‌های مثبت	نرخ مثبت شدن دوپینگ (بر حسب درصد)	رشته‌های ورزشی (تعداد نمونه مثبت)
۲۰۲۱	۹۶۸	۲۰	۲/۰۷	بدن‌سازی و پرورش اندام (۴)، دوومیدانی (۲)، تیراندازی (۲)، جابجایی و معلولین (۲)، اسکیت (۲)، تکواندو (۱)، تیراندازی (۱)، دوچرخه‌سواری (۱)، شنا (۱)، کشتی (۱)، والیبال (۱)، وزنه‌برداری (۱)، ووشو (۱)
۲۰۲۲	۱۰۱۰	۳۴	۳/۳۶	وزنه‌برداری (۷)، دوومیدانی (۳)، بسکتبال (۳)، کوراش (۳)، پرورش اندام (۳)، کشتی (۲)، والیبال (۲)، فوتبال (۲)، بوکس (۲)، قایق‌رانی (۲)، شنا (۱)، دوومیدانی ناشنویان (۱)، پارا دوچرخه‌سواری (۱)، جو دو ناشنویان (۱)، تیراندازی (۱)
۲۰۲۳	۱۰۱۸	۲۳	۲/۲۶	وزنه‌برداری (۳)، کوراش (۳)، فوتبال (۲)، دوچرخه‌سواری (۲)، پارا دوومیدانی (۲)، پارا جو دو (۲)، کشتی پهلوانی (۲)، بدمیتون (۱)، جو دو (۱)، دوومیدانی (۱)، تیراندازی (۱)، بسکتبال (۱)، پاراکانو (۱)، کشتی (۱)

مطابق جدول ۲ نرخ مثبت شدن دوپینگ در طی ۱۰ سال تقریباً روندی کنترل شده داشته و درصد مثبت شدن دوپینگ حول و حوش عدد ۳ کنترل شده است. در سال ۲۰۱۹ این عدد به ۴/۶۳ رسیده و پس از آن در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۳ نرخ مثبت شدن دوپینگ کاهش یافته و حدوداً به عدد ۲ رسیده است. همچنین مطابق این جدول بیشترین تعداد نمونه مثبت شده دوپینگ به ترتیب در رشته‌های ورزشی وزنه‌برداری، کشتی، دوومیدانی، دوچرخه‌سواری، فوتبال و فوتسال و پرورش اندام و بدن‌سازی است. در ادامه در جدول ۳ نرخ مثبت شدن دوپینگ به تفکیک رشته‌های ورزشی آورده شده است.

جدول ۳. نرخ مثبت شدن دوپینگ در ۱۰ سال اخیر در رشته‌های ورزشی [۱۴]

رشته ورزشی	تعداد کل نمونه‌های مثبت شده در ۱۰ سال اخیر	تعداد نمونه مثبت دوپینگ ثبت شده در ۱۰ سال اخیر	نرخ مثبت شدن دوپینگ (تعداد نمونه مثبت / تعداد کل نمونه‌ها) ضرب در ۱۰۰
بدن‌سازی و پرورش اندام	۱۲۲	۲۰	۱۶/۳۹ درصد
جو دو / کوراش	۱۴۷	۱۸	۱۲/۲۴ درصد
وزنه‌برداری	۱۲۰۵	۵۱	۴/۲۳ درصد
کشتی	۷۹۸	۲۹	۳/۶۳ درصد
دوومیدانی	۷۷۵	۲۶	۳/۳۵ درصد
دوچرخه‌سواری	۷۱۰	۲۵	۳/۵۲ درصد
فوتبال و فوتسال	۲۲۸۴	۲۵	۱/۰۹ درصد

با توجه به اینکه در طی ۱۰ سال اخیر نرخ مثبت شدن دوپینگ ۳/۱۴ درصد بوده، این شاخص تبیین‌کننده مناسبی برای وضعیت هر رشته ورزشی است. مطابق این شاخص، رشته بدن‌سازی و پرورش اندام با نرخ ۱۶/۳۹ درصد در رتبه اول جدول قرار می‌گیرد. در رده بعدی رشته‌های جو دو و کوراش قرار دارد. بررسی نرخ مثبت شدن دوپینگ در رشته جو دو و در رشته کوراش به‌طور جداگانه بدون در نظر گرفتن نمونه‌های مشترک نشان می‌دهد که نرخ مثبت شدن دوپینگ در رشته جو دو برابر ۱۰/۵۸ درصد و در رشته کوراش برابر ۶/۳۸ درصد است بنابراین وضعیت جداگانه این رشته‌های ورزشی نیز نشان‌دهنده نرخ بالای مثبت شدن دوپینگ در این ورزش‌هاست. در ادامه رشته‌های وزنه‌برداری،

کشتی، دوومیدانی و دوچرخه‌سواری در رده‌های بعدی قرار دارند. شیوع دوپینگ در بین رشته‌هایی همچون پرورش اندام، جودو/ کوراش، وزنه‌برداری، کشتی و دوومیدانی می‌تواند به تعامل پیچیده عوامل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و نظارتی مرتبط باشد که در ادامه به آن پرداخته می‌شود.

ورزشکاران نخبه در بدن‌سازی و پرورش اندام یا در مسابقات پاورلیفتینگ که اساس آن بر قدرت ورزشکار است، شرکت می‌کنند و یا در مسابقات مختلف پرورش اندام که ملاک آن زیبایی بدن است، فعالیت دارند. در رشته پرورش اندام داوران براساس عوامل مختلفی همچون حجم بدن، تفکیک عضلات، تقارن، تناسب گروه‌های عضلانی و مواردی از این قبیل ورزشکاران را ارزیابی می‌کنند که مجموعه این عوامل بر ظاهر و زیبایی بدن تأکید دارد. از آنجاکه مواد استروئیدی یک راه میانبر برای به دست آوردن بدن عضلانی و کسب قدرت بیشینه است، بنابراین خطر ارتکاب به دوپینگ در این رشته همواره بالاست.^۱

در ادامه نتایج نشان داد ورزشکاران رشته‌هایی همچون جودو/ کوراش، وزنه‌برداری، کشتی و دوومیدانی تحت ریسک بالای دوپینگ قرار دارند. در تحلیل این بخش از یافته‌ها می‌توان گفت ورزش در ایران اهمیت فرهنگی بسیار زیادی دارد و موفقیت‌های ورزشی در سطوح المپیک و جهانی با افتخار و هویت ملی گره خورده است؛ از این رو، رشته‌های پرافتخاری همچون کشتی و وزنه‌برداری که در زمره موفق‌ترین ورزش‌ها در سطح المپیک و جهان بوده‌اند، می‌تواند به خودی خود ورزشکاران این رشته‌های ورزشی را تحت فشار قرار دهد که به دنبال هر مزیتی برای پیروزی در این رشته‌ها باشند. همچنین ماهیت رشته‌هایی همچون جودو/ کوراش، وزنه‌برداری، کشتی و دوومیدانی به دلیل الزامات ویژه بدنی این ورزش‌ها فشار فیزیولوژیکی و روان‌شناختی زیادی را به ورزشکاران نخبه تحمیل می‌کند و چنانچه برای این دسته از ورزشکاران الزامات مناسب تغذیه‌ای و روان‌شناختی مهیا نباشد در دسترس‌ترین گزینه مواد نیروزای ممنوع خواهد بود که هم از جنبه سلامتی و هم از جنبه اعتبار حرفه‌ای خسارات زیادی را وارد می‌کند. بررسی جایگاه ایران در ادوار مختلف بازی‌های المپیک و بازی‌های آسیایی نشان می‌دهد رشته‌های کشتی، وزنه‌برداری و دوومیدانی از رشته‌های مدال آور هستند که عملکرد آنها در جایگاه ورزشی کشور در این مسابقات بسیار حائز اهمیت هستند. همچنین رشته جودو نیز با توجه به تعلیق سال‌های اخیر و پتانسیل مدال‌آوری آن به توجه ویژه‌ای نیاز دارد. بنابراین ضرورت دارد جهت کنترل ریسک دوپینگ در ورزشکاران رشته‌های مذکور در کنار اقدامات بازدارنده همچون انجام آزمایش‌های مربوطه توجه ویژه آموزشی به این رشته‌ها در دستور کار ایران نادر قرار گیرد.

۲-۵. وضعیت دوپینگ تناسب اندام

در مورد دوپینگ تناسب اندام اطلاعات آماری موثقی وجود ندارد. همچنین مطابق پاسخ ایران نادر به استعلام شماره ۳۸۰۰/۱۱۰۰۰-۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس مورخ ۱۴۰۳/۴/۲۰ بیشترین تمرکز ستاد ملی مبارزه با دوپینگ بر ورزش‌های رقابتی بوده است^۲ و در زمینه «دوپینگ تناسب اندام» اقدام خاصی در ارتباط با پیشگیری، شناسایی و مدیریت آن صورت نگرفته است.^۳ این در حالی است که تعداد ورزشکاران تناسب اندام و ورزشکاران عادی بسیار بیشتر از ورزشکاران نخبه است.^۴ غفلت از این بخش بزرگ از ورزشکاران - به‌ویژه ورزشکاران تناسب اندام می‌تواند صدمات جبران‌ناپذیری ایجاد کند که در بخش قبلی به‌عنوان نمونه به یک مورد پرونده مرگ در این زمینه اشاره شد. همچنین تأکید رسانه‌ها بر ظاهر زیبا و فرهنگ مصرف‌گرایی در بسیاری از پژوهش‌ها به‌عنوان یک عامل مهم اثرگذار در «دوپینگ تناسب اندام» مطرح شده است [۳].

۱. در بخش دوپینگ تناسب اندام این مسئله بیشتر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲. براساس مقررات جهانی وادامدیریت دوپینگ معطوف به ورزش رقابتی است و اساساً با توجه به دشواری کنترل دوپینگ در ورزش رقابتی و محدودیت منابع در این زمینه، دوپینگ تناسب اندام مورد توجه واقع نشده، در حالی که بیشترین تهدیدهای مربوط به سلامتی در این حوزه است.

۳. در حال حاضر کمیته نظارت بر اماکن ورزشی فدراسیون پزشکی ورزشی مسئولیت پایش و مقابله با عرضه و مصرف غیرقانونی مکمل‌ها و مواد ممنوعه را در باشگاه‌ها بر عهده دارد؛ در حالی که فعالیت‌های این بخش باید تحت نظارت جدی ستاد ملی مبارزه با دوپینگ واقع شود.

۴. با توجه به اینکه در ایران در حال حاضر حدود ۶۸۷۳۳ باشگاه ورزشی فعالیت دارد و بسیاری از این باشگاه‌ها در حیطه تناسب اندام و بدن‌سازی فعال هستند و همچنین بخش قابل توجه این باشگاه‌ها نیز در سطح ورزش غیرنخبه فعالیت دارند و از آنجاکه توجه ستاد ملی مبارزه با دوپینگ معطوف به ورزش‌های سازماندهی شده در قالب مسابقات کشوری و لیگ‌نخبگان است؛ بنابراین تعداد بسیار زیادی از ورزشکاران در طیف ورزش غیرنخبه و تناسب اندام قرار دارند که از کانون توجه ایران نادر خارج هستند.

با توجه به اینکه در مورد دوپینگ تناسب اندام اطلاعاتی آماری در دست نیست و اکثر ورزشکاران تناسب اندام در باشگاه‌های بدن‌سازی کشور مشغول فعالیت ورزشی هستند اساساً بین باشگاه‌های تناسب اندام و بدن‌سازی و پرورش اندام تمایزی وجود ندارد. بنابراین نرخ مثبت شدن دوپینگ در رشته بدن‌سازی و پرورش اندام را شاید بتوان شاخصی برای برآورد دوپینگ تناسب اندام در نظر گرفت. همان‌طور که در بخش قبلی اشاره شد؛ مطابق جدول ۳ مربوط به نرخ مثبت شدن دوپینگ در ۱۰ سال اخیر در رشته‌های ورزشی، رشته بدن‌سازی و پرورش اندام با نرخ ۱۶/۳۹ درصد در رتبه اول جدول قرار دارد. این عدد نمایانگر این است که نرخ مثبت شدن دوپینگ در رشته بدن‌سازی و پرورش اندام حدود ۵ برابر نرخ میانگین مثبت شدن دوپینگ در همه رشته‌هاست. این مورد یک هشدار جدی تلقی می‌شود. تأکید بر ظاهر بدن و زیبایی می‌تواند به‌عنوان یک عامل قوی حتی ورزشکاران عادی تناسب اندام را که با هدف تندرستی و سلامتی جذب باشگاه‌های بدن‌سازی می‌شوند را تحت تأثیر قرار دهد و آنها را به سمت مصرف مواد نیروزا به‌ویژه مواد غیر خاص مانند استروئید آنابولیک‌ها سوق دهد. بنابراین مطابق با یافته مربوط به نرخ مثبت شدن بالای دوپینگ در رشته بدن‌سازی و پرورش اندام در ورزش ایران می‌توان چنین استنباط کرد که ورزشکاران عادی تناسب اندام شرکت‌کننده در باشگاه‌های بدن‌سازی همواره در ریسک بالای ارتکاب به دوپینگ هستند و اقدامات جدی بازدارنده و آموزشی در این زمینه مورد نیاز است. از این رو، ضروری است که ایران نادو در زمینه آموزش و ارتقای مهارت‌های ورزشکاران عادی تناسب اندام اهتمام جدی داشته باشد.

۳-۵. ساختار، اقدامات و منابع ایران نادو

در سال ۱۳۸۸ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با دوپینگ در ورزش یونسکو توسط مجلس شورای اسلامی تصویب و توسط شورای نگهبان تأیید شد و پس از آن در سال ۱۳۹۰ قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در وادا نیز توسط مجلس شورای اسلامی مورد تأیید قرار گرفت و این قانون رسماً به دولت جمهوری اسلامی ایران ابلاغ گردید. طبق این قانون، قوانین و مقررات آژانس بین‌المللی مبارزه با دوپینگ (وادا) توسط کشورهای متعهد به رعایت کد^۱ قابل استناد و اجراست و مجموعه مقررات ملی مبارزه با دوپینگ در ایران نیز مطابق با کد وادا به‌روز شده و قابلیت اجرا دارد. از این رو، ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران براساس قانون به‌عنوان نهاد اصلی مبارزه با دوپینگ در ایران تأسیس شده است. از زمان تأسیس ستاد ملی مبارزه با دوپینگ رئیس ستاد معاون قهرمانی وزیر ورزش و جوانان و دبیر کل ستاد رئیس فدراسیون پزشکی ورزشی بوده است. مطابق وظایف قانونی ستاد، عملکرد این نهاد در حوزه‌های آموزش، نمونه‌گیری، مدیریت نتایج، انطباق عملکرد و اطلاع‌رسانی و سایر فعالیت‌های مرتبط است که در جدول زیر اهم فعالیت‌های این نهاد آورده شده است.

۱. همه کشورهای عضو کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با دوپینگ در ورزش یونسکو متعهد به اجرای دستورالعمل (کد) وادا شده‌اند. از آنجاکه وادا متولی اصلی مبارزه با دوپینگ در جهان است، بنابراین کد یا دستورالعمل اعلام شده توسط وادا مبنای اصلی فعالیت‌های مبارزه با دوپینگ در هر کشور متعهد به رعایت کد است.

جدول ۴. عملکرد بیست‌ساله ستاد ملی مبارزه با دوپینگ در حوزه‌های مختلف [۱۴]

عملکرد حوزه آموزش	عملکرد حوزه نمونه‌گیری	عملکرد مدیریت نتایج	عملکرد حوزه مدیریت انطباق عملکرد	عملکرد حوزه اطلاع‌رسانی	سایر فعالیت‌های مرتبط
الف) آموزش - کارگاه آموزش تربیت افسر کنترل دوپینگ - ترجمه کتاب و مجموعه مقررات - آموزش ورزشکاران در رشته‌های ورزشی مختلف با سطوح ملی و بین‌المللی ب) معافیت مصرف درمانی - تدوین سازوکار بین‌المللی معافیت مصرف درمانی	از سال ۲۰۰۳ تا سال ۲۰۲۳ تعداد ۱۵۴۷۴ نمونه گرفته شده که ۵۴۶ مورد آن مثبت بوده است. نرخ مثبت بودن دوپینگ از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۲۳ برابر ۳/۵۲ درصد بوده است.	- بررسی اولیه یافته‌های آزمایشگاهی غیرطبیعی (AAF) - بررسی اولیه موارد معافیت مصرف درمانی - بررسی پرونده و صدور حکم - بررسی پرونده‌های استیناف و صدور حکم - ثبت بین‌المللی پرونده‌های تخلفات از سال ۲۰۱۷	بررسی و اعمال شرایط انطباق با مقررات جهانی در فرایند ثبت پرونده‌های معافیت، صدور حکم، توزیع نمونه‌گیری، ارزیابی ریسک، آزمایشگاه‌ها و سایر موارد مرتبط؛ برخی از رویه‌ها مانند سیاست تحقیق و تفحص و فرایندهای آموزشی نیازمند اقدام فوری است.	گسترش فعالیت‌های اطلاع‌رسانی از طریق سایت و همکاری با خبرگزاری‌ها	- تدوین فهرست ورزشکاران فهرست ویژه برای کنترل دوپینگ (RTP) از سال ۲۰۲۰ و آموزش آنها - شرکت در نشست‌ها و اجلاس‌های بین‌المللی - انعقاد قرارداد با آزمایشگاه قطر

در جدول ۴ خلاصه‌ای از عملکرد ستاد ملی مبارزه با دوپینگ در حوزه‌های مختلف آورده شده است. بیشترین عملکرد ستاد مربوط به انجام آزمایش‌ها (تست‌های) دوپینگ است. به‌طور مثال، در حوزه مدیریت انطباق عملکرد چنانچه ستاد نتواند شرایط و روندها را با استانداردهای جهانی سازگار کند با خطر تعلیق مواجه می‌شود. عملکرد ستاد در این حوزه مربوط به موارد بسیار مهمی همچون تدوین برنامه توزیع نمونه‌گیری (TDP)^۱ مبتنی بر ارزیابی ریسک (RA^۲)؛ اخذ برنامه اردو و مسابقات فدراسیون‌ها به‌طور سالیانه (نه قبل از رقابت)؛ الزامات مربوط به لیست ورزشکاران فهرست ویژه^۳ (RTP)؛^۴ تدوین فرایند رعایت فاصله زمانی برای تحویل نمونه به آزمایشگاه، رعایت فرایند صدور رأی و استیناف؛ ثبت احکام مربوط به پرونده‌ها به‌صورت بین‌المللی؛ تدوین استراتژی نگهداری نمونه‌ها؛ رعایت استاندارد پرسنل؛ تدوین سیاست تحقیق و تفحص؛ تدوین دوره‌های آموزشی است. در ارتباط با اجرای این وظایف مهم‌ترین چالش ستاد مربوط به زیرساخت و منابع است و چنانچه زیرساخت و منابع ستاد ارتقا پیدا نکند عملکرد ستاد در سطح فنی باقی می‌ماند^۵ و اساساً در حوزه‌های دیگر نمی‌تواند عملکرد قابل توجهی را ارائه کند.

۴-۵. منابع مالی ستاد ایران نادو

مطابق پاسخ ستاد ملی مبارزه با دوپینگ به نامه شماره ۳۸۰۰/۱۱۰۰-۸۲ مورخ ۱۴۰۳/۴/۲۰ مرکز پژوهش‌های مجلس هزینه ارزی ستاد ملی مبارزه با دوپینگ معادل ۵۰۰۰۰۰ یورو و هزینه ریالی آن (با احتساب هزینه‌های سال ۱۴۰۳) ۱۳۰ میلیارد ریال (معادل ۱۳ میلیارد

1. Test Distribution Planning

2. Risk Assessment

۳. این فهرست شامل ورزشکارانی است که در موقعیت خاصی قرار دارند. به‌طور مثال ورزشکارانی که در رشته‌های پرخطر فعالیت دارند یا ورزشکارانی که موفق به کسب سهمیه المپیک شده‌اند یا ورزشکارانی که قرارداد بالایی منعقد کرده‌اند یا انتظار کسب موفقیت از آنها بالاست.

4. Registered Testing Pool

۵. قابل توجه است که ستاد در سطح فنی نیز به دلیل ضعف زیرساخت و منابع در زمینه امکانات آزمایشگاهی، اجرای برنامه‌های آموزشی، اجرای برنامه توزیع نمونه‌گیری مبتنی بر ارزیابی ریسک و اجرای سیاست تحقیق و تفحص با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو است.

تومان) است. هزینه ارزی صرف حق عضویت سالیانه واداء و خریداری و تدارک ملزومات نمونه‌گیری شامل کیت و سایر ملزومات و هزینه آزمایش نمونه‌ها و هزینه ریالی نیز صرف تأمین منابع انسانی مورد نیاز در حوزه‌های مختلف؛ تأمین امکانات و تجهیزات لازم؛ انجام به‌موقع و بدون تأخیر وظایف هر سال شامل: تدوین جدول توزیع نمونه‌گیری، انجام نمونه‌گیری برطبق برنامه تدوین شده، ارسال به‌موقع نمونه‌ها به آزمایشگاه اکریدیته^۱، انجام مدیریت نتایج، برنامه‌ریزی و انجام اقدامات آموزشی در سراسر کشور و سایر فعالیت‌های مرتبط است. این درحالی است که تأمین منابع مالی ستاد ملی مبارزه با دوپینگ از محل سرانه حق عضویت خدمات درمانی فدراسیون پزشکی ورزشی (با عضویت سالیانه حدود ۴ میلیون نفر) است. از آنجا که ستاد براساس مصوبه مجلس شورای اسلامی مورخ ۱۳۹۰/۰۷/۲۰ و با تأیید شورای نگهبان تأسیس شده است براساس بند ۵، ۱، ۲۰ کد جهانی، ستاد به‌طور ویژه دارای مسئولیت‌ها و اختیارات لازم است تا در تصمیمات و فعالیت‌های خود مستقل از بدنه ورزش و دولت عمل کند. این درحالی است که بودجه این نهاد وابسته به فدراسیون پزشکی ورزشی بوده بنابراین ستاد نمی‌تواند مستقل از بدنه ورزش عمل کند؛ چراکه از محل فدراسیون ورزشی ارتزاق می‌کند. از این رو، اصل استقلال این نهاد نقض می‌شود و نمی‌تواند در تصمیمات خود مستقل از بدنه ورزش و دولت عمل کند؛ چراکه استقلال مالی لازم را ندارد. همچنین فدراسیون پزشکی ورزشی در قبال دریافت حق عضویت خدمات درمانی، وظایف کاملاً مجزایی دارد که اساساً ارتباطی با موضوع کنترل و مبارزه با دوپینگ ندارد.^۲ این مورد نقض اصول اخلاق حرفه‌ای است؛ زیرا وظایف فدراسیون پزشکی ورزشی در قبال دریافت حق عضویت وظایفی متفاوت از وظایف واداست و این فدراسیون ملزم است به‌ازای حق عضویتی که از ورزشکاران می‌گیرد براساس وظایف قانونی خود به همان ورزشکاران خدمات ارائه دهد. بنابراین اختصاص بودجه از محل دریافت حق عضویت فدراسیون پزشکی ورزشی به ستاد ملی مبارزه با دوپینگ محل سؤال جدی است. همچنین از آنجا که تأسیس ستاد ملی مبارزه با دوپینگ مبنای قانونی دارد و دولت نیز نسبت به مبارزه با دوپینگ متعهد شده، بنابراین تأمین بودجه مستقل برای این نهاد ضروری است.

۱ از نظر تعریف آزمایشگاه اکرودیتته عبارت از آزمایشگاهی است که مورد ارزیابی و تأیید منظم عملکرد توسط ارگان ناظر یعنی سازمان غذا و دارو در مقایسه با الزاماتی که در استاندارد کیفیت آزمایشگاه بر مبنای استاندارد بین‌المللی پایه‌ریزی شده است، قرار می‌گیرد.

۲ این وظایف شامل پرداخت هزینه درمان آسیب‌های ورزشی به ورزشکاران دارای عضویت/ارائه خدمات سرپایی، بستری و عمل‌های جراحی در بیمارستان‌ها/ارائه خدمات درمانی به ملی‌پوشان و مدال‌آوران المپیک/پرداخت هزینه پوشش پزشکی مسابقات ورزشی سراسر کشور/ارائه خدمات پزشکی به فدراسیون‌های ورزشی/ارزیابی پزشکی و معاینات بالینی کلیه ورزشکاران اعزامی به بازی‌های آسیایی و المپیک/انجام فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی در حوزه پزشکی ورزشی/نظارت بر اماکن ورزشی در حوزه سلامت توسط ناظران سلامت (بالغیر ۷۰۰ ناظر) در سراسر کشور/توسعه زیرساخت‌های فدراسیون و هیئت‌های استانی شامل تأسیس و راه‌اندازی مراکز درمانی، فیزیوتراپی، خرید تجهیزات و سایر امور مرتبط است.

۶. جمع‌بندی و پیشنهادها

بررسی داده‌های مربوط به وضعیت دوپینگ در ایران نشان می‌دهد بیشترین اقدامات انجام شده توسط ستاد ملی مبارزه با دوپینگ مربوط به انجام آزمایش‌های دوپینگ بوده و توجه به دوپینگ تناسب اندام مورد غفلت واقع شده در حالی که بیشترین خطرات و تهدیدهای این حوزه مربوط به ورزشکاران عادی تناسب اندام است. شیوع دوپینگ به ترتیب در بین رشته‌های پرورش اندام، جودو/کوراش، وزنه‌برداری، کشتی و دوومیدانی نسبت به سایر رشته‌ها بیشتر است و ورزشکاران این رشته‌ها در معرض خطر بالاتری از ارتکاب به دوپینگ قرار دارند. به‌طور کلی داده‌های مربوط به دوپینگ رقابتی نشان می‌دهد روند مثبت شدن دوپینگ در طول یک دهه روندی کنترلی بوده و نرخ مثبت شدن دوپینگ حول و حوش عدد ۳ بوده است. همچنین نتایج نشان می‌دهد، مردان بیشتر از زنان مرتکب دوپینگ می‌شوند و مواد غیر خاص و استروئیدی بیشترین میزان مصرف را در بین ورزشکاران دوپینگی داشته‌اند که این مورد با احتمال بسیار زیاد نشان‌دهنده دوپینگ آگاهانه ورزشکاران است. از آنجا که رشته‌های کشتی، وزنه‌برداری و دوومیدانی جزو رشته‌های مدال آور در المپیک و بازی‌های آسیایی هستند و عملکرد این رشته‌ها بر جایگاه ورزشی کشور بسیار مؤثر است؛ بنابراین قرار گرفتن این رشته‌های ورزشی در فهرست رشته‌های پرخطر تهدیدی برای جایگاه ورزشی کشور قلمداد می‌شود. همچنین ستاد ملی مبارزه با دوپینگ از نظر ساختار و امکانات و منابع دارای چالش‌های جدی است که این چالش‌ها در جهت رفع موانع فنی نیز کفایت نمی‌کند و وضعیت موجود ستاد اجازه گسترش مأموریت‌ها و اقدامات پیشگیرانه را نمی‌دهد. بنابراین جهت مقابله مؤثر با دوپینگ در همه سطوح پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود.

■ **شناخته شدن ستاد ملی مبارزه با دوپینگ ایران به‌عنوان یک نهاد فرهنگی در حوزه ورزش و تخصیص ردیف بودجه مستقل توسط سازمان برنامه و بودجه به ستاد؛ حمایت مالی مستقل از ستاد ملی مبارزه با دوپینگ این امکان را به ستاد می‌دهد که مستقل از نهادهای دیگر عمل کند که منجر به بی‌طرفی در تصمیم‌گیری‌ها و مانع هرگونه تضاد منافع و افزایش اقتدار این نهاد است.**

■ **ارتقای سطح سازمانی ستاد و تبدیل ستاد ملی مبارزه با دوپینگ به سازمان مبارزه با دوپینگ؛ جهت ارتقا کارایی و اثربخشی این نهاد ضروری است سطح سازمانی و منابع این نهاد ارتقا پیدا کند. با توجه به اهمیت این ستاد در حوزه پیشگیری از دوپینگ و همچنین ارتقای اصول اخلاقی و نهادینه کردن ارزش‌ها در ورزش و گسترده‌گی فعالیت‌های این حوزه ضروری است که قانونگذار ساختار مدیریتی این نهاد وابسته به وزارت ورزش و جوانان را ارتقا دهد. پیشنهاد می‌شود رئیس این سازمان توسط وزیر ورزش و بدون همپوشانی مدیریتی با دیگر حوزه‌ها منصوب شود. همچنین ضروری است که منابع انسانی و تجهیزات این نهاد به‌منظور نیل به وظایف گسترده این ستاد ارتقا پیدا کند.**

■ **تدوین سیاست‌ها و راهبردهای آموزشی پیشگیرانه با محوریت دوپینگ تناسب اندام و ورزش‌های باریسک بالای ابتلا به دوپینگ مانند بدن‌سازی و پرورش اندام، جودو/کوراش، وزنه‌برداری، کشتی و دوومیدانی؛ توجه به دوپینگ تناسب اندام و ورزش‌های باریسک بالای ارتکاب به دوپینگ و تدوین برنامه‌های روان‌شناختی و مشاوره‌ای و همچنین برنامه‌های آگاهی‌بخشی می‌تواند به ایجاد یک فرهنگ ورزشی سالم‌تر و پایدارتر کمک کند و در بلندمدت هزینه اقدامات کنترلی مانند افزایش آزمایش‌های دوپینگ را کاهش دهد.**

■ **نظارت شورای عالی مبارزه با دوپینگ بر همکاری ستاد، صدا و سیما و آموزش و پرورش در زمینه آگاهی‌بخشی به خطرات دوپینگ اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی نسبت به پیامدهای دوپینگ در سطح جامعه به‌ویژه آگاهی‌بخشی به جوانان و نوجوانان یکی از اقدامات مهم پیشگیرانه در مبارزه با دوپینگ است. از این‌رو، ضرورت دارد شورای عالی مبارزه با دوپینگ علاوه بر تقویت و ساماندهی بستر همکاری مؤثر ستاد مبارزه با دوپینگ با صدا و سیما و آموزش و پرورش بر همکاری این سه نهاد نظارت کند.**

■ **تدوین و اجرای سازوکار مثبت مرگ ناشی از استفاده از مواد نیروزا در ورزشکاران توسط پزشکی قانونی؛ با توجه به اینکه متأسفانه در برخی موارد مصرف مواد نیروزا سبب مرگ ورزشکاران شده است در جهت کاهش مرگ‌ومیر ناشی از دوپینگ، افزایش آگاهی عمومی و حفاظت از سلامت ورزشکاران تدوین و اجرای سازوکار مثبت مرگ ناشی از استفاده از مواد نیروزا می‌تواند به‌عنوان یک اقدام مهم در جهت مبارزه با دوپینگ به‌ویژه دوپینگ تناسب اندام قلمداد شود. در واقع جمع‌آوری و تحلیل داده‌های مربوط به مرگ ناشی از دوپینگ در جهت شناسایی الگوها و**

روندهای خاصی که منجر به مرگ می شود کمک کننده است و می توان براساس تحلیل های علمی اقدامات پیشگیرانه دقیق تری را انجام داد. ■ ثبت پرونده های کیفری مربوط به دوپینگ با جزئیات سن، جنس، نوع ماده مصرفی و نوع مجازات و در دسترس قرار دادن آن برای پژوهشگران با رعایت اصول طبقه بندی محرمانه توسط قوه قضائیه؛ با توجه به تهدیدهای جدی دوپینگ تناسب اندام و عوارض جبران ناپذیری آن پیشنهاد می شود پرونده های کیفری مربوط به دوپینگ در قوه قضائیه طبقه بندی شود و اطلاعات آماری آن با رعایت اصول طبقه بندی محرمانه سالیانه در اختیار پژوهشگران قرار گیرد.

■ تقویت اقدامات نظارتی و افزایش همکاری های بین بخشی نهادهای ورزشی (مانند فدراسیون ها، کمیته ملی المپیک و کمیته ملی پارالمپیک) و نهادهای غیرورزشی (مانند صدا و سیما و آموزش و پرورش) جهت کنترل استروئیدهای آنابولیک شایع؛ استروئیدهای آنابولیک از مشتقات هورمون تستوسترون هستند و مصرف آنها در ورزشکاران سبب بروز ویژگی های مردانه و رشد سریع عضلات می شوند. جهت مقابله با مصرف این داروها اقداماتی همچون تدوین پروتکل های دقیق آزمایش ها و تحلیل نتایج، افزایش تعداد آزمایش ها، استفاده از فناوری های نوین (مانند بیومارکرها)، انجام اقدامات آموزشی با همکاری نهادهای ورزشی (مانند فدراسیون ها و کمیته ملی المپیک و پارالمپیک) و نهادهای غیرورزشی (مانند صدا و سیما و آموزش و پرورش) در کنار توسعه قوانین و مقررات بازدارنده راهگشاست.

منابع و مآخذ

[1] International Olympic Committee (2025). What are the Olympic Values? Retrieved; 2025, from <https://olympics.com/>.

[۲] رنجبر، صادق. مطالعه تجربه جهانی نحوه مقابله با دوپینگ در سطح ملی (بررسی کشورهای منتخب براساس شاخص های چندگانه). ماهنامه گزارش های کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳؛ ۳۲(۷): ۲۵-۲۰.

[3] Andreasson, J., & Henning, A. (2019). Global fitness doping: Policy, practice and prevention in the United States and Sweden. *Performance Enhancement & Health*, 6(3-4), 103-110.

[4] Kumari A, Singh AP, Obiajulu CV. Exploring the Relationship Between Muscle-Enhancing Steroids and Heart Attacks: A Comprehensive Overview. *International Journal of Pharmaceutical Research and Allied Sciences*. 2024;13(3-2024):19-34.

[5] Solimini R, Rotolo MC, Mastrobattista L, Mortali C, Minutillo A, Pichini S, Pacifici R, Palmi I. Hepatotoxicity associated with illicit use of anabolic androgenic steroids in doping. *Eur Rev Med Pharmacol Sci*. 2017 Mar 1;21(1 Suppl):7-16.

[6] Jones C. Doping as addiction: disorder and moral responsibility. *Journal of the Philosophy of Sport*. 2015 May 4;42(2):251-67.

[7] Berger K, Schiefner F, Rudolf M, Awiszus F, Junne F, Vogel M, Lohmann CH. Long-term effects of doping with anabolic steroids during adolescence on physical and mental health. *Die Orthopädie*. 2024 Apr 23:1-9.

[8] Fallahi AA, Ravasi AA, Farhud DD. Genetic doping and health damages. *Iranian journal of public health*. 2011;40(1):1.

[9] Nikolopoulos DD, Spiliopoulou C, Theocharis SE. Doping and musculoskeletal system:

short-term and long-lasting effects of doping agents. *Fundamental & clinical pharmacology*. 2011 Oct;25(5):535-63.

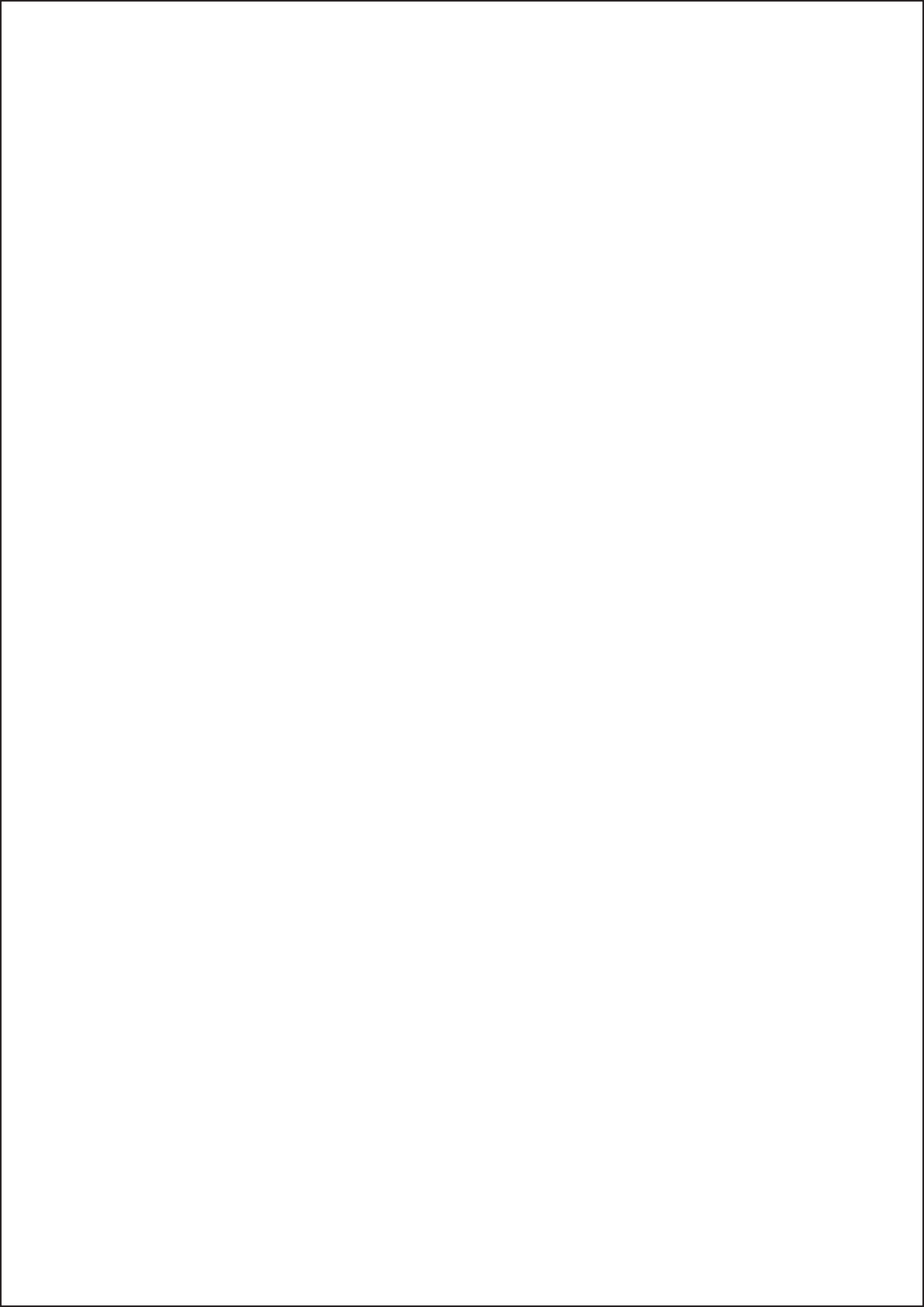
[10] Saini, V. 2022. 21 Bodybuilders Who Died of Heart Attack. Retrieved; 2025, from <https://fitnessvolt.com/>.

[11] Merritt, G. 2024. Do Pro Bodybuilders Die Younger Than Average?. Retrieved; 2025, from <https://thebarbell.com/>.

[۱۲] رنجیر، صادق. انواع فساد در ورزش و راهکارهای مقابله با آنها. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۲؛ ۳۱(۱۰):۱۹۴۸۳.

[۱۳] جنیدی شریعت‌زاده، گائینی، چوبینه، میرزایی. تأثیر تعاملی ۶ هفته تمرین استقامتی و تزریق استروئید استانوزولول بر آنزیم‌های کبدی موش‌های صحرائی نر سالم. نشریه علوم زیستی ورزشی. ۲۰۲۱، ۲۰؛ ۱۲(۴):۳۷۵-۸۹.

[۱۴] پاسخ ستاد ملی مبارزه با دوپینگ به نامه شماره ۸۲/۳۸۰۰-۱۱۰۰۰؛ مورخ ۱۴۰۳/۴/۲۰ مرکز پژوهش‌های مجلس.

گزیده سیاستی

حمایت مالی مستقل از ستاد ملی مبارزه با دوپینگ؛ ارتقای سطح سازمانی و منابع آن؛ تدوین برنامه‌های آموزشی پیشگیرانه و تقویت اقدامات نظارتی جهت کنترل استروئیدهای آنابولیک شایع مهم‌ترین راهکارهای پیشنهادی جهت تقویت این ستاد است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir